

Jelka Ciglencečki

Robert Simonišek: *Soba pod gradom.*

Maribor: Založba Litera (Knjižna zbirka Piramida), 2013.

Pred dobrimi desetimi leti se je mlad pesnik, Robi Simonišek, podpisal pod odličen prvenec *Potopljeni katalog*, v katerem so pesmi nastajale iz majhnih motivov, pod katerimi se je skrival ves svet in pesnikova ljubezen do njega. Ustvarjanje poezije je opisal kot razkritje – “ko se nam zdi, da smo razkrili notranjo logiko samo na videz / enosmernega sveta”. Pred pesnikom *Kataloga* se odpirajo neskončne možnosti, v pesmi *Divjina* se mu zapiše: “Ponoči, ko vstanem in odprem okno, čutim, da so vse / ceste sveta odprte.” In na odprte ceste tudi stopi, razglednice iz evropskih mest, slike z ulic in iz galerij zažarijo v naslednji pesniški knjigi *Avtoportret brez zemljevida*. Potem pa se začnejo ceste zapirati. Knjiga kratke proze *Melanholična zrenja* že z naslovom opozarja, da se je avtor spremenil, da sončno energijo, ki žari iz mladostniških načrtov in renesančnih platen, senči melanholija, ki je, kot se lahko prepričamo iz zgodb, porojena v mračnejših slovenskih dolinah.

Lani sta nato izšli dve knjigi, pesniška zbirka *Selitev* in roman *Soba pod gradom*, ki jih je napisal isti avtor, a pod resnejšim imenom. Robi Simonišek se je spremenil v odraslejšega Roberta. Zrejša je tudi pisava, če parafraziramo pogosto (iz)rabljeni citat: Simoniška je z vsakim verzom več. Stavke se čisti, metafora je natančnejša, močna, za vrsticami se skriva naraščajoči korpus prebranega leposlovja in humanistike. Mladostni durovski akordi pa še odločneje kot v *Melanholičnih zrenjih* zanihajo proti molovskim. Občutja in teme, ki jim sledimo skozi roman, jedrnato povzemajo verzi iz *Selitev*. Staranje, razočaranje, nostalgija po mladosti, ujetost, sivina rutine, duhovna samota ...

Kljub temu da avtor izrazito izpostavlja osamljenost v svoji držki apolitičnega intelektualca, lahko tako zbirko kot roman beremo tudi kot portret generacije, ki jo je izoblikovala finančna kriza, podložena s krizo vrednot. V poeziji se tu in tam pojavi celo sicer redka prva oseba množine.

Recimo v pesmi s pomenljivim naslovom *Izginjajoča obzorja*: "Namesto nas delajo računalniki, / dvigamo slušalke in razmišljamo o tem, / da bi naselili opuščene vrtove, / kjer ni ne starih ne novih prerokov. / Iščemo tiste, ki ne delijo, / in vsako uro celimo rane v meji, / ki zeva za nami."

Kritika romana *Soba pod gradom* se začneja z razmišljanjem o poeziji, ker se zdi roman podaljšek pesniškega ustvarjanja avtorja. Gre za izrazito poetično prozo. Glavni junak Peter (iz teksta lahko sklepamo, da je delno avtobiografski, in morda lahko kako izjavo o literaturi pripišemo tudi avtorju) poudari, da mu gre na živce prazno tratenje besed v neobveznih pogovorih. Zanj je pomembna vsaka beseda, pod njo se zanj skrivajo skrivni pomeni (zabavna, malo pa tudi resna, je meditacija na pomene stavka "To je to."). A lirski ritem se v romanu vendarle preobrazi, ločnica med prozo in poezijo je trdna. Stavki dobijo novo ozemljitev, večpomenskost, eliptičnost in zgoščenost izginejo ter pustijo besedam več prostora za dihanje, za počasnejše prozno valovanje. Ostanejo pa metafore, ki spominjajo na avtorjevo poezijo: "Vse drugo, kar je pustil v Ljubljani, je izginjalo, kot se s perona spusti v noč vlak, kateremu je zdaj lahko prisluhnil." Urni kazalec nad glavo bančne uslužbenke je "spet za minuto postaral mesto, v katerem je bilo treba nadaljevati življenje, kot bi se šele začelo." Kljub številnim pesniškim figuram gre za zelo berljivo napisano prozo, le tu in tam avtor poskrbi za kako presenečenje. Recimo: "Čeprav se mu je mudilo na drugo stran mesta, je vrgla stavba davčne uprave nanj vrv in ga kot obešenca potegnila pred vhod." Izkaže se, da je Peter fizično ostal na svojem mestu, gre samo za nadvse nazoren prikaz, kako se počuti človek z neplačanim davkom.

Glavni junak, Peter Mrak (v tekstu večinoma navajan kar kot P. M.), je pisatelj, ki živi bolj v notranjem kot v realnem svetu. A čeprav je velik del romana namenjen njegovim notranjim monologom (ki so bistveno pomembnejši in tudi boljše napisani od dialogov), je okvirna zgodba jasno prepoznavna: Peter Mrak zapusti Ljubljano, kjer je izgubil službo v PR-agenciji, in se zaradi dolgov, ki ga preganjajo, odloči za delo pri lokalnem časopisu v manjšem slovenskem kraju. Zaradi spleta okoliščin živi v ocufanem mestnem hotelu, družu se s kolegom iz študentskih let, Mirtom, ki je s pomočjo sorodstvenih zvez zasedel mesto direktorja lokalnega muzeja, ter z osebo, ki mu je bistveno bliže: s starim profesorjem Viktorjem Eckhartom, ki ga je spoznal na Dunaju. Tretja oseba, ki jo pusti v svojo bližino, je energično dekle Neža, ki pa z njim ne deli ljubezni do umetnosti, kar je za odnos usodno. Dogajanje je postavljeno v čas množičnih protestov pozimi leta 2012, a gre predvsem za bučanje nekje

za okni. Večina Petrovih misli je obrnjenih v lepšo preteklost, v obujanje spominov na razmerje z Ano, na ljubezen, ki jo je po lastni krivdi izgubil.

Če pogledamo najprej zunanjo tematiko: protesti, družbena in finančna kriza. Takoj ko se junak namesti v hotel, zagleda na televizijskem zaslonu "razjarjene množice, ki so zasedle ulice". Če se je dolgo zdelo, da se slovenska proza šibko odziva na aktualna družbena dogajanja, je danes prav nasprotno. Angažirane literature je vse več, protestniškega gibanja, po dolgem času velike vseslovenske zgodbe, se je v zadnjem letu dotaknilo že nekaj avtorjev – v center romana postavi jezo slehernika v času protestov Tadej Golob, omenja jih Vojnovič v kratki zgodbi, Lenart Zajc v dnevniški prozi. Z izjemo slednjega je odnos avtorjev do protestov izrazito hladen. Vedno besni junak Tadeja Goloba nad protestniki odmahne z roko – samostojni novinar in pisatelj je v bednejšem položaju kot večina demonstrantov, njihovo gostilniško nerganje ga spravi na misel, da bi granitne kocke raje metal nazaj kot naprej. Vojnovičev junak je ujet v družinsko rutino in prva razočaranja odraslosti, mladostniško navdušenje demonstrantov se mu zdi naivno. Peter Mrak niti ne pomisli, da bi se pridružil množici, odnos pripovedovalca do demonstrantov pa se izkaže v liku prijatelja Mirta, ki je karikatura mladega povzpeneža, ki demonstracije izkoristi za samopromocijo in za odskok v politično kariero. P. M. o reševanju družbene krize, ki je glavna tema tistega časa, niti ne razmišlja preveč. Ko ga ustavi novinarka lokalne televizije in ga povpraša po njegovem receptu za reševanje družbenih problemov, gledalcem v slogu Voltaira svetuje obdelovanje svojega vrta, hip za tem pa že ugotavlja, da je tak nasvet popolnoma neprimeren zanj samega. Tudi sicer se junak v vlogi misleca ne izkaže vedno. Kakšna misel obvisi zunaj konteksta in zna izpasti po nepotrebnem moralistično: "V nekem doglednem času je prišel do spoznanja, da je kvaliteta knjig na policah v tej majhni deželi v obratnem razmerju z marsičem." Nekaterim manjka svežina: "Verjetno imamo vsi fizične dvojnike, po duši pa smo edinstveni." "Dandanes je edina gotovost negotovost."

Peter Mrak je bolj pesnik kot sociolog in filozof. Kar ne pomeni, da ga ne zanima okolica. Ta je pomembna, a raziskujejo se neki globlji tokovi, prej kot družbena zavest, je v ospredju podzavest. Če lahko velik del sodobne slovenske proze z nekaj humorja in precej rezerve označimo za socialni realizem, je Simonišek na sledi nekim drugim obdobjem, verjetno simbolizmu, eksplicitno se navezuje na ekspresionizem. Občutje ujetosti, zadušljivosti se pogosto izteče v anksiozne občutke glavnega junaka, v odnosih do drugih junakov so odenki pregnanjavice, Viktor Eckhart, lik, ki mu je najbližje, je duševni bolnik. Odnos do realnosti se torej včasih

popači, groteskno nalomljenost sveta dodatno podčrta kronotop – zimska podalpska dolina, le da je Blatni dol (majhno mesto ostaja brez imena, a bo bralec z lahkoto prepoznal Celje) tokrat prekrit s snegom in zagrnjen v temo (ali mrak, če se navežemo na priimek junaka). Gotovo ni naključje, da P. M. bere poezijo nemškega ekspresionističnega pesnika Heyma. Ko gre čez most, pripovedovalec zasluti, da nekje v reki plava truplo. Ekspresionistično mračen je tudi nenavaden odpor do odraščanja, ki je v centru romana. Mladost ostane svetla, odraslost pa je, prej kot sredina in vrhunec življenja, propadanje, staranje. Občutenje trohnenja, propadanja se širi iz junakovega introspekcijskega pogleda s simbolnimi lovskimi tudi na okolico, majhno preperelo mesto, in družbo. Ta ohranja normalne pogoje življenja le tistim, ki so trdno vgrajeni v mrežo sorodniških in političnih vezi, ostale pušča brez upanja na dostojno službo in jih, kot razloži Petru ugleden mestni psiholog, pelje v depresijo. Brezup pa je pogosto prekrit z drugačnimi otenki. Ponekod je eksplicitno poudarjena žalost, a zdi se, da je v ospredju neko podobno, a težje ujemljivo čustvo – hrepenenje, ki ga slutimo skozi nenehno dvojnost težke sedanosti in svetle preteklosti. Junak želi nekaj drugega, a ne ve točno, kaj. Sam se zaveda, da preteklosti ne more vrniti, sumi, da jo preveč idealizira. Predmeta želje torej ni, če pa je, je nedosegljiv. Skozi večino romana torej spremljamo neaktivnega hrepenenjskega junaka, ki naj bi bil po Pirjevcu tipični junak slovenske proze, Simoniškov Peter pa nanj spominja še toliko bolj, ker lahko drobce besedila večkrat povežemo s Cankarjem, osrednjim slovenskim pisateljem hrepenenja.

Avtor ponudi dovolj opozoril, da bo tudi manj izkušen bralec kmalu spoznal, da je zgodba podložena z zapleteno mrežo simbolov in navezav na znane tekste. Tudi mačka ne skoči na smetnjak kar tako: “Ko je na enega od smetnjakov spretno skočila črna mačka, se mu je zdel prizor podoben poglavju iz *Oliverja Twista*.” In tako se začne igra ugibanja. Peter Mrak nosi skozi ves roman s sabo sliko impresionista Groharja, ki bi jo rad prodal. Verjetno ni naključje, da gre za impresionizem?, se vpraša bralec. Junak se morda res piše Mrak, a v njegovi preteklosti so izrazito svetli prizori, večinoma povezani s pogledom, s slikami, s slikarstvom. Življenje razgledanega intelektualca, pisatelja in popotnika se znajde v slepi ulici, ko pripovedovalec poudari, da je v hotelu dobil sobo brez razgleda. Je naključje, da duhovni mentor, umetnostni zgodovinar Viktor Eckhart, deli priimek s srednjeveškim teologom, filozofom in mistikom Mojstrom Eckhartom? Ta je zapisal znamenito misel, povezano z zrenjem: “Oko, s katerim gledam Boga, je isto Oko, s katerim me vidi Bog.” To je seveda samo nekaj prebliskov, bralec bo sam tuhtal, kakšno vlogo ima v

romanu recimo duh Veronike Deseniške, kaj pomenijo inicialke P. M., ali je Neža res nežna, Ana pa Petrova druga polovica, ki odnese s sabo rebro svojega moškega, za vsaj nekaj časa pa tudi njegovo dušo in srce.

Peter Mrak, ki smo mu že prilepili oznako neaktivni hrepenenjski junak in ga vpeli z mrežo simbolnih pomenov, v skladu s tradicijo pa mu ostaja le še počasno trohnenje v Blatnem dolu, se proti koncu romana odloči za akcijo in preseka horizonte pričakovanja, ki smo jih tkali bralci romanov iz preloma stoletja. Zaradi želje, da bi vendarle ohranil brleče razmerje z Nežo, gre na potovanje čez celo Evropo, da najde Ano in se dokončno prepriča, da je njuna zgodba končana. Če je v večjem delu romana spomin na preteklost zasenčil dogajanje v sedanjosti, se zdaj preteklost in sedanost pomešata, odhod v tujino pa deluje odrešujoče tudi na odnos do domovine. Je z obračunom s preteklostjo junak pripravil teren, na katerem se bo končno lahko začela sestavljati prihodnost? To se bo moral odločiti vsak bralec sam, avtor nam pusti le nekaj namigov.